

Copertă: *Ionuț Ardeleanu-Paici*
Tehnoredactare: *Rodica Boacă*

© 2015 Editura Paideia
Piața Unirii nr. 1, sector 3
București, România
tel.: 021.316.82.10
e-mail: office@paideia.ro
www.paideia.ro
www.cadourialese.ro

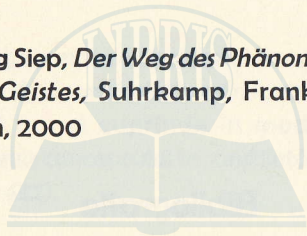
**Prezentare de
Dragoș Popescu**

Hegel
Fenomenologia
spiritului

**Referent științific:
acad. Alexandru Surdu**

paideia

Ludwig Siep, *Der Weg des Phänomenologie
des Geistes*, Suhrkamp, Frankfurt am
Main, 2000

Cuprins

Prefața	11
Introducerea	19
I. Certitudinea sensibilă, adică Aceasta și Păreră	23
II. Percepția, adică Lucrul și Iluzia	28
III. Forță și intelect, fenomen și lumea suprasensibilă	33
IV. Adevărul certitudinii de sine	45
V. Certitudine și adevăr al rațiunii	58
VI. Religia	98
VII. Religia	136
VIII. Cunoașterea absolută	145
În loc de încheiere	146
Bibliografie	147

A. Conștiința

I. Certitudinea sensibilă, adică Aceasta și Părerea

Ne găsim în punctul de plecare al dezvoltării care ne va conduce în cele din urmă la cunoașterea absolută. La acest nivel originar, cunoașterea este denumită de Hegel *a nemijlocitului*, deoarece în ea nu intervine nimic de natura gândirii. În această ipostază nu se concepe. Totuși, în absența gândului, orice discurs se blochează; expunerea este constrânsă să înainteze pe două planuri, ceea ce este desemnat prin două expresii caracteristice: „*fur uns*” și „*für es*”. Dacă conștiința însăși este doar *receptivă*, dacă nu a ajuns la gânduri și nu poate da seama nici de ea însăși, nici de obiectul ei, pentru a o descrie va trebui ca *noi* să ne instalăm în poziția care permite o descriere. Și *noi* descoperim că aici conștiința este *Eu pur*. De fapt, Eul este mai mult o structură formală (asupra căreia Hegel nu insistă, deoarece era cunoscută din filosofia lui Fichte), în timp ce conștiința este formă și conținut întretesute. Așadar, conștiința și Eul nu sunt identice în general, ci numai coincid în momentul *certitudinii sensibile* în sensul

că, lipsită de structuri, cu un conținut bogat dar neorganizat (alcătuit exclusiv din senzații), conștiința este abstractă. Este dificil, ca să zicem așa, să intrăm în pielea unei asemenea conștiințe:

„conștiința este Eu, nimic mai mult, un pur Acesta; individul singular cunoaște purul Acesta, adică singularul” (FS 64; PhG 63).

Nu poate fi vorba încă despre o certitudine în adevăratul sens al cuvântului, această presupunând o activitate prealabilă, absentă la acest nivel. Certitudinea conștiinței o descoperim însă noi, în modalitatea specifică prin care ea se raportează la obiectul cunoașterii ei. O modalitate instabilă, în care Eul și lucrul se susțin reciproc. Din punctul de vedere al conștiinței (fur es), lucrurile stau mai simplu: obiectul este stabil, Eul o simplă cunoaștere a obiectului. Pentru conștiință obiectul este esențial, cunoașterea nu. Obiectul certitudinii sensibile este Acesta, simpla prezență aici și acum.

Aici începe *dialectica* certitudinii sensibile, seria modificărilor, a peripețiilor care vor duce la depășirea ei. Dialectica acestei certitudini e o dialectică a lui Aici și Acum. Iar rezultatul ei, o spunem de pe acum, este *universalul*. În primă instanță, Aici și Acum sunt opuse universalului: „*Acum este noapte*” vizează nu noaptea, ci *această* noapte, valabilitatea enunțului fiind strict limitată la ea. Limbajul forțează însă apariția universalului: deși nu ni-l repre-

zentăm (căci vizăm o *anume* noapte), îl exprimăm (spunând că *este*). „Ca fiind un universal noi și exprimăm sensibilul” (FS 65; PhG 65). Noaptea s-a transformat între timp în amiază, adevărul enunțului s-a întunecat, deoarece *acum* este amiază, nu mai este noapte. După cum se vede, noaptea nu mai este, s-a transformat în altceva; *acum* însă este indiferent față de noapte sau zi. Tocmai pentru că este indiferent față de ele este un universal, și tocmai universalul este exprimat de limbaj. Când spun *acum* eu vizez un *acum anume*, iar limbajul, ființa în genere, faptul că ceva este. Limbajul ne contrazice deci și ne obligă să răsturnăm raportul original dintre cunoaștere și obiect: certitudinea e în *cunoaștere* și nu în obiect. Certitudinea iese din domeniul obiectului și intră pe terenul Eului. Obiectul este *al meu*, căci e cunoscut de mine. *Acum* exprimă părerea *mea* despre obiect. Dialectica lui *acum* este însoțită de cea a lui aici, împreună cu care răsturnarea este justificată. Fiind analogă, renunțăm la prezentarea ei.

Așadar, perspectiva s-a schimbat. Eul, cu vederea, auzul și cu celelalte are prioritate. Acum și aici rămân în continuare: acum e zi fiindcă eu văd că e zi. Un alt eu, pe un alt meridian, va vedea însă că e noapte. Problema persistă, certitudinea este iar ruinată. *Eul* însă se afirmă și el ca universal:

„când spun *Eu*, acest *Eu singular*, spun în genere *toți Eu*” (FS 67; PhG 66).

Prin urmare „și obiectul și Eul sunt universale” (*Ibidem; PhG 67*). Această descoperire anulează atotputernicia lui Aici și Acum. Obiectul și Eul nu mai opuse. Dacă eu intuiesc că acum este zi, *pentru mine* este zi și obiectul nu mă contrazice; nu mai sunt nevoit să fac comparații pentru a vedea dacă constatările făcute corespund și să constat adesea că nu corespund. Simpla arătare a lui acum este suficientă, îi recunoaștem înfățișarea proteică, de a nu mai fi în timp ce este. Arătarea (indicarea) lui Acum nu este un fapt simplu, ci are trei momente: 1. eu îl indic pe *Acum*, acesta fiind afirmat ca adevărul, dar deja el *a fost* (căci nu te poți scălda de două ori în apa aceluiași râu, cum spunea bătrânul Heradit, zis Obscurul, dar care nu este chiar așa greu de înțeles), astfel că 2. adevărul devine ceva ce *a fost*, un adevăr care în acest moment este suprimat, deși valabil cândva (este cunoscută faimoasa suprimare hegeliană, *Aufheben*, dispariție și păstrare: iat-o funcționând întâia oară aici) el 3. nu *este*; al doilea adevăr, fiind la rândul lui suprimat, ne întoarcem la primul: *Acum este*. Cineva neprevenit ar putea să întrebe: la ce bun această mișcare pentru a descrie un fapt atât de simplu (și util) ca indicarea a ceva? Însă prin această întrebare el ar rămâne în capcana certitudinii sensibile, care nu descoperă niciodată că actul de a indica, oricât de simplu și original ar părea, nu este decât un rezultat, nu un

adevăr absolut, că prin indicare nu stabilim existența unor obiecte exterioare individuale, pentru simplul fapt că nu le putem exprima, ci numai a unui Aici și a unui Acum în veșnică schimbare.